

Als moeder

Van Colum McCann verscheen
eerder bij De Harmonie

Vissen in de nachtzwarde rivier
Zanghonden
Het verre licht
Alles in dit land
Danser
Zoli
Laat de aarde draaien
Trans-Atlantisch
Dertien manieren van kijken
Brieven aan een jonge schrijver
Apeirogon

Colum McCann & Diane Foley

ALS MOEDER

Vertaling Kitty Pouwels

De Harmonie, Amsterdam

Dit boek is opgedragen aan
Kayla, Peter, Steven en Jim.
Ook aan Rita.

En aan moeders overal.

‘Leven in het hart van wie je achterlaat,
is niet sterven.’

Thomas Campbell

BOEK EEN

Oktober 2021
Alexandria, Virginia

Ze wordt wakker in het donker van het hotel. Door de dunne gordijnen valt diffuus licht van straatlantaarns. Daarginds ligt Washington DC – stad van waarheden, halve waarheden, dubbele waarheden, leugens. Eén vaststaande waarheid: haar zoon is er nu zeven jaar niet meer, en vanochtend heeft ze een afspraak met een van zijn moordenaars.

Het vooruitzicht bezorgt haar een knoop in haar nek. Niet alleen omdat ze geen idee heeft wat ze van hem moet verwachten. Evenzeer omdat ze nauwelijks weet wat te verwachten van zichzelf. Een symfonie van verwarring. Compassie. Wraaklust. Verbittering. Barmhartigheid. Verlies. Genade.

De hele nacht heeft ze gebeden, nog meer dan gewoonlijk. De hoogste machten aangeropen. Het duister doorzocht, en ook het licht. Urenlang liggen denken over hoe ze hem moet noemen. *Alexanda. Alexe. Alex. Kotey. Meneer Kotey.* Nee, niet 'meneer', dat niet. Met

haar 73 jaar is ze tenslotte bijna twee keer zo oud als hij.

Maar er bestaat ook nog zo iets als etiquette. Fatsoen. Iedereen verdient een naam, zelfs degenen die anderen hun naam willen ontnemen.

Ze knipt de lamp aan. De hotelkamer is ruim en schaars gemeubileerd. Ze schuift de kastdeur open. Daar hangen de kleren die ze heeft uitgekozen netjes op een rij. Haar lange gedessineerde jurk. Een grijs coltruitje voor eronder. Een stijlvolle Libanese sjaal die ze vele jaren geleden van Jim heeft gekregen, na zijn eerste gijzeling. De hoge hakken die noch verstandig, noch comfortabel zijn. In de badkamer liggen naast de wastafel de gouden oorringen klaar, en een gouden kettinkje uit Ecuador met een medaillon van de Heilige Moeder Maria, voor haar hals. Een Kroatische armband met kralen die voor de tientjes van de rozenkrans staan. Geschenken van haar moeder.

Haar make-up is licht. Een vleugje lipstick. Haar donkere haar is een van haar laatste ijdelheden: ze föhnt het keer op keer opzij terwijl ze het met hand en borstel in model brengt.

Ze kijkt in de spiegel. Haar uiterlijk is gelaagd. Zelf-verzekerd, elegant zelfs, maar daaronder is ze rauw, strakgespannen, kwetsbaar. Hoe verder? Hoe kan ze recht doen aan dit doorstoken hart? Hoe het verdriet in bedwang houden? Hoe hem in de ogen zien? Hoe de haat omzeilen? Hoe de machinerie van haar verstand gebruiken?

Ze keert terug naar de rand van haar bed en knielt opnieuw neer. *Heer, maak me tot instrument van uw vrede. Maak me barmhartig. Geef me kracht.*

Het zaaltje in het gerechtsgebouw is ruim. Raamloos. Tl-verlicht. De tafels staan in een rechthoek opgesteld. Kotey zit bijna vooraan, met gebogen hoofd, alleen. Hij is achter in de dertig, breedgeschouderd, met kortgeschoren haar. Een halflange borstelige baard. Hij draagt een groene overall met korte mouwen. Zijn enkels zijn geboeid, maar niet zijn handen, die ineengeklemd voor hem liggen. Zelfs zittend is hij groot en oogt hij sterk – veel sterker dan ze verwachtte.

Ze nadert met zekere tred. De stoelen zijn zo geplaatst dat ze tegenover hem komt te zitten. Geen glazen schermen. Geen barrières. Gewoon een vergader-tafel. Vanwege voldoende onderlinge afstand hoeft ze zich niet druk te maken over de vraag of ze hem over de tafel heen een hand moet geven. Daar had ze over ingezet: ze wilde hem niet hoeven aanraken. Ze doet haar mondkapje af: iedereen in het zaaltje is gevaccineerd. Kotey blijft zitten met een nog altijd wat gebogen hoofd, terwijl zijn handen onrustig over elkaar heen bewegen. Het valt haar op dat zijn vingernagels lang en schoon zijn.

Er zijn nog zeven anderen in het zaaltje, die zullen meekijken en -luisteren. Drie van de verdediging. Drie van het OM. Naast haar een vertrouwde vriendin die haar zal helpen vragen te stellen. Maar in wezen gaat het alleen om hem en haar.

‘Goedemorgen, Alexandra,’ zegt ze terwijl ze hem nadert.

Ze lijkt opgewekt, zoals altijd, zelfs in de moeilijk-

ste tijden. Het is een van haar natuurlijke dekmantels. Ze staat bekend om haar glimlach, haar charme, haar gemak in de omgang.

Ze legt zwaar de klemtoon op het midden van de naam en rekt de lettergrepen lang uit. 'Alex-áán-da.' Haar accent is puur New Englands. Ze wilde hem niet Alexe noemen, de naam waaraan hij de voorkeur geeft en die de verdediging heeft gebruikt sinds hij vier maanden geleden naar Amerika werd gebracht. Evenmin wilde ze het afkorten tot Alex, zoals hij door het OM bij ondervragingen is genoemd.

Alexanda. De naam die zijn eigen moeder hem heeft gegeven. Dat moet hem toch vergund zijn. Dat heeft iets waardigs.

Zijn blik gaat een beetje omhoog en hij geeft haar een miniem knikje. Zijn ogen zijn gecompliceerd, diepbruin met donkere wallen. Het is moeilijk te zien wat erin ligt.

'Goedemorgen,' zegt hij.

Ze schuift haar stoel met de rechte leuning nog wat meer aan en schikt haar sjaal om haar schouders. Ze wil dat hij direct weet dat ze niet bang voor hem is, niet in het minst. Ze legt haar handen op tafel: haar armband rinkelt. Hij verschuift zijn voeten en de titanium enkelboeien maken hun eigen geluidje. Armbanden, enkelboeien.

Ze zal niet huilen. De laatste keer dat ze heeft gehuild was op de dag dat Jim stierf. Zeven jaar geleden. In plaats daarvan glimlacht ze: onwrikbaar maar warm. Ze is een vastberaden vrouw. Haar grote prestatie is dat ze haar verdriet binnenhoudt.

‘Zeg maar Diane.’

Hij knikt en laat zijn vingers over zijn andere hand glijden: alsof de handen tegelijk open en gesloten zijn. Het flitst door haar heen dat hij een donkere deuropening is: ergens daar tegenover haar wacht haar zoon.

Hij heeft al schuld bekend op acht aanklachten, waaronder samenzwering tot de moord op James Foley, Steven Sotloff, Peter Kassig en Kayla Mueller. Op elk van de aanklachten staat levenslang. Deze ontmoeting maakt deel uit van een bijzondere afspraak, verbonden aan zijn schuldigverklaring: hij zit in een gevangenis in Virginia en heeft erin toegestemd om voorafgaand aan het vonnis met familieleden van de slachtoffers te spreken, als die dat willen. Zij heeft als eerste van de slachtoffers gezegd dat ze hem wilde ontmoeten, en misschien zal ze de enige blijven.

Maar zelfs binnen haar eigen familie en vriendenkring is er twijfel, woede, frustratie, verdriet. Waarom Kotey een podium bieden? Waarom hem welke waardigheid dan ook gunnen? Hij heeft toch al bekend? Waarom hem niet gewoon in een cel laten wegrotten? Waarom jezelf openstellen voor een terrorist? Waarom tijd aan hem geven? Of ook maar een greintje respect? We kennen hem toch al? De zwarte kap. De ogen. De woestijnvlakte. De oranje overall. De knielende gestalte. Het mes dat door de hals gaat. Het hoofd, daarna, dat grotesk op de rug van haar zoon is gezet. Waarom de wonden van het verleden openrijten?

Anderen hebben gezegd dat het moedig is dat ze hem wil ontmoeten. Dat ze iets heel bijzonders doet.

Maar het is geen dapperheid, nee, zo ziet ze het helemaal niet. En ook geen daad van genade of vergiffenis. Nee. Misschien is het gewoon een weigering om bang te zijn. Misschien is het een manier om te zeggen: jij hebt mijn zoon niet echt gedood. Misschien is dat hoe basaal het is. *Ik ben zijn moeder en jij hebt hem niet gedood, en ik ben hier om je dat te vertellen.*

‘Ik hoop dat je goed wordt behandeld,’ zegt ze.

De kamer zindert van alles wat niet gezegd wordt. Hij knikt half.

‘Je naam,’ zegt ze. ‘Alexanda. Dat betekent “beschermer van het volk”.’

Later zal ze ontdekken dat zijn achternaam, Kotey, Ghanees is en oorspronkelijk ‘een vriendelijke ziel’ betekent.

Alexanda Kotey. Voormalig Brits staatsburger. Voormalig IS-soldaat en lid van de groep die uit de kranten bekend is als ‘The Beatles’. Voormalig drugsdealer. Nu in de cel. Burger van Nergensland. Een man die de rest van zijn leven zal moeten slijten in een ruimte waaruit niet te ontsnappen valt.

Ook hij glimlacht. Het is een klein glimlachje maar ze vindt het ontwapenend, het vlugge vertrouwen ervan. Toch handhaaft ze haar eigen glimlach, de eeuwig beleefde, de onwrikbare, de warme. Die verflauwt niet tijdens de stilte waarin ze haar aantekeningen voor zich neerlegt.

Ze is keer op keer gewaarschuwd: *Pas op, Diane, die man is een leugenaar.*

Ze heeft hem twee maanden geleden hier in de rechtbank in Virginia gezien, van een afstand. Bij on-

derhandelingen tussen de Engelse en de Amerikaanse regering was de doodstraf van tafel gegaan, met instemming van de families van alle slachtoffers. Hij had schuld bekend op acht aanklachten, waaronder vier over samenzwering tot moord. Toen had hij geen emotie getoond, geen spier vertrokken. Hij had even in de richting van haar en haar man John gekeken, maar er zat niets in die blik. Zijn bekentenis was louter voor de vorm. Hij was een bevroren zee. Er bewoog niets. Tegen haar vrienden heeft ze gezegd dat ze niet hier is om hem te vergeven of hem gunstig te stemmen. Nee, ze is hier voor iets anders. Wat, dat weet ze nog niet precies. Het is iets wat ze diep vanbinnen voelt. En er kan van alles gebeuren. Hij kan haar vragen negeren. Hij kan haar proberen te sarren met spottende retoriek. Hij kan zelfs afdalen tot psychopatisch niveau: ze heeft gehoord hoe gevaarlijk hij is. Toch moet ze zich tot hem verhouden. Dat móét ze gewoon. Zelfs tegen alle adviezen van vrienden en familie in. Ze is hier nu. Er is geen weg terug. Dit is wat Jim zou hebben gedaan, om uit alle dorheid nog iets te redden. Om te weten *wie*. Te weten *waarom*. Jim zou zonder enige twijfel vooraan in de rij hebben gestaan om hem te spreken. Maar ze vraagt zich af of ze ook maar iets van waarde zal kunnen blootleggen. Misschien alleen haar eigen rauwe wonden, misschien is dat alles. Misschien maakt ze een gigantische vergissing. Misschien hebben degenen die zijn thuisgebleven in New Hampshire gelijk en had ze moeten blijven waar ze was. Er zijn zoveel mensen om voor te zorgen. Ze is echtgenote, moeder, oma en ook doch-